

‘Onder de Boschboom’

DE COLUMN VAN VORIGE WEEK

Elke dinsdagavond stak een stoet van zo’n vijftig Bossche notabelen de Hinthamerstraat over voor een gezamenlijk avondgebed. Elke woensdagmorgen schreed datzelfde chique gezelschap opnieuw naar de eigen kostbare kapel in de Sint Jan voor een plechtige Heilige Mis en ook zondags kerkten ze daar samen als Broeders van Onze Lieve Vrouwe. Rond het jaar 1500 was een van deze deftige heren een beroemde schilder.

Er zijn ongeveer vijftientig werken bewaard gebleven, die met redelijke zekerheid aan hem kunnen worden toegeschreven. Nagenoeg al die werken zijn religieus geïnspireerd en op nagenoeg al die werken is Jezus aanwezig. Dat was 500 jaar geleden normaal. Schilders hielden zich toen niet, navelstarend, bezig met een aller-individueelste expressie van aller-individueelste emoties! Ze gingen pas aan het werk als ze een opdracht hadden gekregen en bijna alle opdrachten waren toentertijd godsdienstig getint. Bovendien moesten ze zich daarbij natuurlijk houden aan de beeldtaal van hun laatmiddeleeuwse tijd.

De grote meesters van onze vijftiende eeuw worden de Vlaamse Primitieven genoemd. Ze waren razend knap met een geweldige techniek en een prachtig kleurgebruik. Ze schilderden ook allemaal dezelfde soort van afbeeldingen: Annunciaties, Aanbiddingen door de Drie Koningen, Kruisdragingen, Grafleggingen en andere hoogtepunten uit de voor hen essentiële Heilsgeschiedenis. Ze werkten verbluffend realistisch tot in de kleinste details en al die details waren telkens dezelfde en speelden steeds opnieuw hun symbolische rol in de getoonde vertellingen.

Jheronimus Bosch

In 's-Hertogenbosch woonde en werkte een schilder die de dingen wat anders deed. Hij had dezelfde opdrachtgevers, die dezelfde voorstellingen bestelden. Hij beheerste dezelfde techniek en wist zijn klanten met dezelfde diepe kleuren te betoveren. Alleen in zijn beeldtaal verschoven er wat dingen. Details werden minder begrijpelijk en vertoonden steeds meer eigenzinnige trekjes. En tenslotte schilderde hij twee unieke en volstrekt originele drieluiken. *De Hooiwagen* die overdondert met talloze kleine scènes in een overigens open verhaal: van de zondeval in het paradijs, via een hekeling van de door hebzucht verblinde mensheid naar de genadeloze afstraffing in de hel!

Maar daarnaast is er nog een topwerk: *de Tuin der Lusten*. De opdrachtgever was een voorvader van onze koning, de allerrijkste man in de toenmalige Nederlanden, de Graaf van Nassau, en zijn geleerde hovelingen zullen zich zeker minstens in grote lijnen met het afgebeelde verhaal bemoeid hebben. Hier bij deze *Tuin* prikkelen eindeloos veel details al eeuwen hersenen. Wij mensen willen begrijpen!

De Column van André Beks

De column van vorige week begon met de denigrerende zin: *ik heb die paneeltjes van hem nog eens goed bekeken, en wat ze altijd over hem vertellen, daar geloof ik niet zo veel meer van* en eindigde met de populistische verzuchting: *ach, wat een zegen dat we al die boeken over Bosch niet hoeven te lezen.*

Daartussenin geeft Beks zijn visie op wat kunstenaars wel en niet zijn en doen, en als hij daarbij de huidige Bossche artiesten voor ogen heeft, kloppen die opmerkingen allemaal. Maar Jheronimus leefde een half millennium geleden in een totaal andere wereld met heel andere ideeën over de rol en de bedoelingen van schilderijen. Als Beks zijn column vijfhonderd jaar geleden geschreven zou hebben, bengelde zijn lichaam al enkele dagen aan de galg op de Vugtherheide!

Het bekijken van de panelen van Bosch blijft een avontuurlijke ontdekkingsreis voor het oog en gelukkig zijn er mensen, die zozeer door de oorspronkelijkheid van zijn beeldtaal en de verrukkelijke schoonheid van zijn schilderkunst gegrepen worden, dat ze tot het schrijven van spannende en verhelderende boeken geïnspireerd worden!

Ondanks zijn laatste verzuchting zal ook Beks vast en zeker gelukkig zijn met een heropening van Heinen!

Ed Hoffman

“Onder De Boschboom” is een rubriek van cultuurhistorische aard, die haar columnisten een podium biedt om op persoonlijke titel onderwerpen die met de Bossche cultuur te maken hebben uit te diepen. Reacties? Stuur uw email naar: onderdeboschboom@kringvrienden.nl